

Nataša se narodila v roce 1955 v Mostě. Její rodiče pocházeli z východního Slovenska. Několik let po válce přišli do Čech za prací, tak jako mnoho dalších Romů.

Čechy totiž zůstaly po druhé světové válce téměř bez Romů. Příchod slovenských Romů do Čech probíhal z počátku (v letech 1945 - 1947) na základě přímé aktivity náborářů, kteří nabízeli práci hlavně v pohraničí. V 50. letech 20. století pak proběhla druhá, nejmasovější, migrační vlna Romů ze Slovenska, kdy nacházeli příchozí práci zejména v průmyslových městech. Třetí poválečná migrační vlna probíhala v období 60. let. Jednalo se především o rok 1965, ve kterém probíhaly likvidace nežádoucích romských osad na Slovensku a následný rozptyl obyvatel. Některé osady byly srovnány se zemí nebo vypáleny, aby se jejich obyvatelé nemohli vrátit (srov. Pavelčíková 2004).

Natašini rodiče několik let migrovali mezi Slovenskem a Čechami. Nataše byly čtyři roky, když se s rodiči přestěhovala na Slovensko, do malé vesnice Zbehňov, okres Trebišov. Na Slovensku s rodinou žila do 15 let. Narodila se jako čtvrté dítě z deseti, má dva bratry a sedm sester.

"To nebyla osada, ten Zbehňov, ale normální vesnice. Romové tam žili mezi bílými. Tam u nás nebyl nepořádek, nikde jsi neviděla bordel venku, nikdo si nedovolil hodit papír na zem. Žili tam jen čistý Cigáni. U našeho domu byla studna s kýblem a hrnečkem, a když chodili chlapi na dříví, tak se z toho hrnečku taky napili, všichni tam pili z jednoho hrnečku, černý i bílý. Nikdo se nás neštítel, protože věděli, jak jsme čistotný.

Bydleli jsme v domečku po romské rodině, která odešla za prací do Čech, tak nám nechali svůj dům. Tenkrát odcházelo hodně Romů do Čech. Nežili jsme v přepychu, ale vždy v čistotě. Neměli jsme lino, jen udusanou zem. Tu jsme mazali kravskými hovny. Udělala se z toho taková kaše, vypadalo to jako krupicová kaše, a tím se to mazalo. Zem pak byla krásně žlutá a vonělo to, kam se hrabou dnešní plovoučky. Ani žádné matračky jsme neměli, jen slámu. Máma ušila takový velký pytel a do toho dala slámu. Na tom jsme spali. Žili jsme skromně, ale v lásce.

Vánoce na Slovensku jsme měli krásné, dávali jsme pod stůl slámu, abychom víc věřili v boha, protože i Ježíšek se narodil na seně. Máma balila kostkový cukr do alobalu a tím zdobila stromeček, i svíčky na něj dávala, ozdoby jsme neměli. My jsme tenkrát nevěděli, co to jsou řízky, maminka na Štědrý den vařila houbovou polévku, haľuški a bobal'ki. Bobal'ki, to jsou buchtičky z kynutého těsta bez náplně, a pak se to polévalo máslem a mákem, to jsme měli místo cukroví. Buchtičky se daly do velké mísy a z té jsme to všichni jedli. Dárky se nedávaly. Bylo nás deset dětí. Kde by na to taky rodiče vzali tolik peněz? Zato se u nás hodně zpívalo, a to nejen o Vánocích. Ráda na to vzpomínám.

Máma dělala u sedláků na poli nebo vymazávala pece a pak pro družstvo okopávala brambory nebo řepu a my děti jsme jí pomáhaly. Dostávaly jsme za to brambory, cukr, slaninu a tak. Museli jsme jí pomáhat, protože máma byla furt těhotná. Hodně dětí, hodně štěstí, ale taky starostí. Táta zase hrál na veselkách a na zábavách jako primáš, to bylo dobré, protože nosil domů peníze, dvacet, třicet korun za to dostal, to byly tenkrát peníze, za to jsme žili týden. Táta dělal všelijakou práci. V Čechách musel pracovat, ale na Slovensku mohl jen hrát, tak proto jsme předtím žili chvíli v Čechách a chvíli na Slovensku.

Když táta hrál na veselkách, tak jsme vždy chtěli jít s ním, protože jsme tam většinou dostali nějaký ten koláč nebo chleba s máslem, i mléko nám nalili. Ale měly jsme se sestrou jedny boty, tak jsme se musely střídat. Nebo jedna šla s tátou a o půlnoci se vrátila a dala boty té druhé a ta mohla jít, tedy když to nebylo moc daleko, ale to už jsme byly starší. Pro tátu a jeho kapelu vždycky přijel povoz, hudebníci nasedli a hráli už cestou na veselku.

Táta pak začal dělat u družstva a postavil nám náš vlastní domek, ale dlouho jsme v něm nežili, museli jsme utéct do Čech. Tehdy chtěl mámu znásilnit jeden opilý gadžo, máma byla v té době těhotná, už v devátém měsíci. Ten chlap nám rozbil dveře od domu a sápal se na mámu, ta se bála a volala na bráchu, aby jí pomohl. Můj bratr ji chtěl zachránit. Bylo to večer, táta zrovna hrál na veselce, no brácha měl jen takovou malou rybičku a tou ho bodnul. Nechtěl ho zabít, jen chtěl zachránit mámu. Bohužel ho bodl tak nešťastně, že ten chlap vykrvácel. Bráchu zavřeli na 12 let do vězení. A my jsme tam už nemohli žít. Pro nás tam už nebylo bezpečno. Rodina toho chlapa, jak chtěl znásilnit mou mámu, se nám chtěla mstít, vyhrožovali nám. Měli jsme strach. Policajti nás museli schovat do kasáren a pak jsme hned odjeli do Čech.

Měla jsem zrovna malou dceru, ale museli jsme narychlo utéct, už jsem ji nestačila vzít sebou. Zůstala na Slovensku u svého táty. Náš odjezd byl hodně narychlo. Mně bylo patnáct a nevěděla jsem, co bude v Čechách. Když jsem byla v Čechách, tak jsem se o dceru soudila, ale její táta soud vyhrál, protože jsem v Čechách neměla kde bydlet, ani jsem neměla žádné zaměstnání. Když jsme pak bydleli v domečku v Dřetovicích, tak holka už byla zvyklá u svého táty. Co jsem mohla dělat? Když bylo dceři patnáct, tak přijela do Čech za mnou. Pak žila u mě. Když jsme se potkaly po patnácti letech, tak jsem ji ani nepoznala. Přišla jsem o její dětství, ale později jsem si to vynahradila na vnoučatech.

Museli jsme se tedy vrátit zpátky do Čech do Obrnice, to je u Mostu. Maminka tam měla ségru i mámu, tak jsme bydleli u nich, ale bylo nás tam hodně. Vlastní byt jsme neměli. Táta dělal v dole a pak taky pomáhal stěhovat kostel. Tenkrát se totiž stěhoval kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě, našli pod tím kostelem uhlí, tak se musel přestěhovat. Stěhovali ho po kolejích. Hodně se o tom psalo. Ale pak už tam práci neměl, tak šel na Kladno, kde měl sestry.

Táta měl domluvenou práci na Kladně, tak tam odjel napřed. My jsme pak přijeli za ním. Bydleli jsme u jeho sestry, ale ona nás tam dlouho nesnesla, bylo nás hodně, vyhodila nás a my jsme neměli kam jít. No tak jsme šli do parku, co je u Lidáku (Náměstí svobody), to byl červenec nebo červen, už nevím. Byli jsme v tom parku dva dny a šel kolem jeden gadžo a ten říkal, já vás tady už nějakou dobu pozoruju, a máma mu říkala, že nemáme kam jít a co chce, a on že má domek v Dřetovicích a že bydlí sám, jestli nechceme jít k němu. Máma mu řekla, že mu i zaplatí, že má peníze. Museli jsme počkat na tátu, protože ten byl v práci. Dělal tenkrát na Poldovce, tam dělalo hodně Romů. Když se táta vrátil z práce, tak jsme všichni jeli do Dřetovic a začali jsme u něj žít. S mámou a se sestrami jsme mu vařily, uklízely, staraly jsme se o něj. Byl rád, že už nemusí žít sám. Když byl starý a nemohoucí, tak se o něj moje rodiče starali, koupali ho, krmili a tak. Do poslední chvíle byl s námi i mezi námi zemřel.

Pak jsem potkala svého muže, on s námi chvíli bydlel v Dřetovicích, potom jsme odešli k jeho rodině do Kladna. Můj muž je taky ze Slovenska, z Michalovců, na Kladně je hodně Romů z Michalovců. Rodiče

mého muže na Kladno taky přišli za prací, stejně jako mí rodiče do Mostu."

Jedni z prvních Romů ze Slovenska se na Kladně objevili kolem druhé poloviny 40. let 20. století, když přijížděli za prací, ale ještě se vraceli na Slovensko. K asi nejpočetnější skupině patřili Romové z Michalovců. Zpočátku přicházeli samotní muži a jejich ženy a děti až posléze. Kolem roku 1946 se začali michalovští Romové na Kladně usazovat.

Tato migrační skupina byla bez rozdílu věku a pohlaví v srpnu 1946 společně zaměstnána u stavební firmy Jelínek, všichni pravděpodobně jako pomocní stavební dělníci. Stavební firma Jelínek poskytla michalovským nejen zaměstnání, ale i společné ubytování v jedné ze svých hromadných barákových ubytoven na Leninově ulici ve starém Kladně.

V této době se ale ještě jednalo o krátkodobý pobyt a většina michalovských se po vykonání práce vracela do svých původních domovin. Na Kladno za prací se však vraceli již následující rok, někdy na začátku léta roku 1947. První z imigrantů i převážná většina nově přicházejících michalovských Romů pak byla zaměstnaná ve firmě Červenka, což byl stavební podnik, který působil při výstavbě sídliště v Rozdělově (srov. Haišman 1988).

"Já jsem, stejně jako můj táta, dělala na Poldovce ve válcovně na Koněvu (pozn. huť). Deset let na čtyři směny, to byla těžká práce. Venku bylo třeba třicet stupňů a vevnitř třeba i padesát. No pak jsem byla nemocná, tak dcera děti napsala na mě a já jsem zůstala na mateřské. Ona chodila do práce. S manželem jsme děti nikdy neměli, ale vychovali jsme všechny tři vnoučata od mé dcery, no a ten nejstarší Michal s námi žije dodnes i se svou ženou. Za komunismu se práce dala sehnat, třeba těžká práce, ale práce byla, jenže pak byla revoluce a už mě nikde nechtěli. To až teď mě zaměstnali, ale dlouho jsem byla bez práce, ale ne že bych nechtěla dělat, ale nikde mě nechtěli. Teď dělám už dva roky v kladenské nemocnici v kuchyni.

No, víš jak je to u Romů, když někdo k nám přijde, vždycky dostane najíst, ať je gadžo nebo Rom. A k nám chodí i gadžové, děti mají kamarády mezi gadži, my rozdíl neděláme. A když někdo má na nás řeči, tak si ho nevšímáme. No, vždyť už šest let tu s námi žije Dan, a to je gadžo, on byl bezdomovec a nám ho bylo líto, nikoho neměl, tak šel k nám a už je jak vlastní. Taky když jsme se stěhovali, tak jsme ho vzali s sebou. Už je naše rodina."